

Спільник Павло,

здобувач третього рівня вищої освіти «доктор філософії»,

Науковий керівник: Бруханський Руслан

доктор економічних наук, професор,

Західноукраїнський національний університет

БАЗА ДАНИХ ЯК НЕМАТЕРІАЛЬНИЙ АКТИВ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

В епоху цифрових технологій, інформаційний фонд або база даних (БД) стає важливим активом для будь-якої організації. Сучасні компанії використовують БД для зберігання та обробки великої кількості даних, які забезпечують конкурентоспроможність, підтримують бізнес-процеси, а також відіграють важливу роль у прийнятті стратегічних рішень. Водночас, питання обліку та оподаткування БД набувають підвищеної актуальності, потребують подальшого вивчення і удосконалення з огляду на їхню специфіку та інтенсивне зростання застосування практики цифрових технологій.

Інформаційний актив – це організований певним чином набір інформації для ефективного доступу, управління та оновлення [1]. За своєю природою дані є благом, тобто активом, а саме нематеріальним активом, оскільки вони не мають фізичної форми. Згідно з національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) [2] та міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ) [3], дані можуть визнаватися нематеріальним активом за таких умов:

- актив має бути чітко визначений (ідентифікований);
- компанія контролює об'єкт і має можливість обмежувати доступ третіх осіб до нього;
- очікується, що дані, як актив, здатні приносити економічні вигоди в майбутньому;
- існує можливість його (їх) достовірної оцінки.

І хоча у зазначених стандартах бази даних безпосередньо не згадуються, вони можуть бути визнані нематеріальним активом, якщо відповідають усім цим критеріям. Існують певні суттєві особливості щодо баз даних, які надають лише право доступу (користування) інформацією, яку вони містять, без будь-якого втручання користувача до цієї інформації (наприклад, реєстр судових рішень, реєстр даних про юридичних осіб та їхніх учасників (засновників) та ін. або ж

щодо системи керування базами даних (СКБД), включаючи програмне забезпечення, що з можливістю створення, збереження, оновлення та пошуку інформації у базах даних з контролем доступу до них [4]. Як й інші нематеріальні активи, бази даних здатні генерувати дохід або сприяти підвищенню продуктивності організації протягом певного часу. Наприклад, компанії використовують бази даних клієнтів, ринкові дані або алгоритми для збільшення доходів або оптимізації процесів. Однак, іноді бази дані не можуть бути визнані як активи через складнощі з оцінкою їх вартості.

Проблемними аспектами обліку баз даних є:

1. Оцінка даних як активу є однією з найскладніших частин їхнього представлення в обліку і фінансовій звітності. Ось кілька підходів до оцінки вартості даних:

– При витратному підході вартість даних оцінюється на основі витрат, які були понесені на їхнє створення або придбання. Це можуть бути витрати на збір, зберігання та обробку даних. Витрати на розробку власної бази даних можуть бути капіталізовані, якщо вони відповідають критеріям визнання нематеріальних активів. Наприклад, витрати на дослідження та створення прототипу не капіталізуються, тоді як витрати на створення функціональної бази даних можуть бути віднесені до вартості активів. Витрати ж на придбання бази даних, як правило, відносяться до вартості нематеріальних активів, якщо база даних є придатною для використання в бізнесі. Якщо база даних купується разом з іншим активом, наприклад, програмним забезпеченням, її вартість повинна бути розподілена на різні компоненти [5].

– Ринковий (аналоговий) підхід передбачає, що існує активний ринок для подібних даних і їхня вартість може бути визначена на основі ринкових цін. Однак, ринок для багатьох видів даних залишається малорозвиненим.

– За доходного підходу вартість даних визначається на основі їхньої здатності генерувати дохід або знижувати витрати в майбутньому.

2. Облік витрат на підтримку БД. Наприклад, витрати на підтримку, оновлення або покращення, можуть бути визнані або як поточні витрати, або як капітальні витрати, залежно від їхньої природи та результату.

3. Оскільки БД мають обмежений строк корисного використання, вони підлягають амортизації, яка розподіляється протягом строку їх експлуатації. Проте, строк корисного використання БД визначити наперед видається проблематичним, до того ж він може суттєво варіюватися залежно від умов бізнесу, технологічних змін або дії ринкових факторів.

4. З позицій оподаткування облік баз даних також викликає низку питань. Основними аспектами оподаткування БД є:

– віднесення до витрат, що визнаються такими, при оподаткуванні податком на прибуток: витрати на придбання або розробку баз даних можуть бути віднесені до складу витрат для цілей податкового обліку, що зменшує базу оподаткування. Однак, цей процес регулюється законодавством кожної країни і може мати обмеження на суму, яку можна амортизувати або списати;

– амортизація таких активів у податковому обліку: в багатьох юрисдикціях амортизація нематеріальних активів дозволена для зменшення бази оподаткування. Проте податкові норми можуть визначати строки амортизації або методи нарахування амортизації, що відрізняються від бухгалтерських стандартів.

– податок на додану вартість (ПДВ): придбання баз даних може підлягати оподаткуванню ПДВ залежно від країни та конкретної транзакції. Наприклад, якщо база даних купується у міжнародного постачальника, можуть застосовуватися правила щодо імпортного ПДВ.

– оподаткування операцій щодо продажу баз даних: У разі продажу або передачі бази даних, організація може підлягати оподаткуванню як в частині податку на прибуток або інших податків, залежно від локального законодавства.

Важливим аспектом є законодавче регулювання БД, оскільки компанії повинні забезпечити захист даних від несанкціонованого доступу, використання, поширення або спотворення. Своєю чергою це актуалізує проблему захисту інтелектуальної власності, авторських прав та конфіденційної інформації. У випадку порушення прав компанії на БД, вона може частково або повністю її втратити, що відтак позначиться на її фінансовому стані [6].

Таким чином, БД для сучасних організацій є важливим інформаційним ресурсом, який відіграє суттєву роль у підтримці бізнес-процесів і прийнятті стратегічних рішень. З огляду на це, його коректний облік і безпомилкове оподаткування є необхідними для забезпечення достовірності й прозорості фінансової звітності, а також зниження податкових ризиків.

Список використаних джерел

1. Wright, Gavin. What is an information asset? URL : <https://www.techtarget.com/whatis/definition/information-assets#:~:text=An%20information%20asset%20is%20a,is%20organized%2C%20managed%20and%20valuable>
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи», затверджене Наказом Міністерства фінансів України N 242 від 18.10.99 р. (зі змінами і доповненнями). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99#Text>
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 «Нематеріальні активи» URL : https://mof.gov.ua/storage/files/IAS-38_ukr_2016.pdf
4. База даних як предмет договору послуг. «Дебет-Кредит» №41 - 42 від 08.10.2018 р. URL : <https://online.dtki.ua/2018/41-42/60360>
5. Бухгалтерський облік права на використання баз даних. URL: https://propodatki.com.ua/qa_post/buhgalterskyj-oblik-prava-na-vykorystannya-baz-danyh/
6. Smith, Marc. With the right strategy and governance, your company's data can become a valuable asset. URL: <https://www.teksystems.com/en/insights/article/data-as-an-asset#:~:text=With%20the%20right%20strategy%20and,can%20become%20a%20valuable%20asset.&text=Data%20is%20a%20byproduct%20of,concern%20for%20your%20IT%20department>